

Феминизам без граница

Feministička teorija je za sve, urednice Adriana Zaharijević i Katarina Lončarević, Beograd: Institut za filozofiju i društvenu teoriju i Fakultet političkih nauka, 2018, str. 513, 25 cm, ISBN 978-86-6425-051-1

У пажљиво компонованом зборнику радова с конференције *Неко је рекао феминизам? Феминистичка теорија у Србији данас*, уреднице Адриана Захаријевић и Катарина Лончаревић, изнеле су пред читатељке и читаоце један несвакидашњи преглед актуелних феминистичких – и феминизмом инспирисаних – истраживања у Србији. Несвакидашњи, с обзиром на то да је сама организација скупа, која је почивала на отвореном конференцијском позиву и што демократичнијем усвајању предложених тема, омогућила реализацију разноврсног, живог и нестандартно обимног научног скупа. Конференција је представљала прворазредни догађај у академској заједници посвећеној феминистичким истраживањима, превасходно зато што је окупила истраживачке групе, као и ауторке и ауторе, који се до сада у оваквом контексту нису срели на једном месту.

Назив зборника, *Феминистичка теорија је за све*, не поклапа се са називом конференције, али је проистекао из излагања и дискусија током конференције. Тај назив није само последица непрекинутог промишљања над оствареним резултатима, већ и колегијални и политички гест уредница којим охрабрују ауторке и ауторке који истражују у овом пољу, како садашње тако и оне будуће. Аутори и ауторке зборника, наиме, долазе из различитих научних дисциплина, а феминистичка теорија, и уопште теорија, само је некима од њих примарна вокација. Одређен број ауторки и аутора упознат је с феминистичком теоријом несистематски, али ју је зато продуктивно, ангажовано и аргументовано применио на своје основно поље рада. У зборнику *Феминистичка теорија је за све* демонстрира се да је реч о једној од највиталнијих методолошких парадигми у хуманистичким и друштвеним наукама у Србији данас. Односно, зборник још једном чини очигледним оно што је феминистичка епистемологија већ утврдила: да су методологије научних дисциплина и границе истраживачких поља често настајале на родно тенденциозним и мизогиним претпоставкама, због чега је

феминистичко преиспитивање (старог) и произвођење (новог) знања далекосежан подухват који ће још дуго бити виталан како на локалном тако и на глобалном плану.

Исти политички и феминистички гест уредница чита се и из композиције зборника, тачније самог његовог почетка. За уводно поглавље зборника постављен је одељак под називом „Полазишта“, који садржи радове из сфере примењене феминистичке теорије: „Феминистичка истраживања и читања књижевности“ Јелене Милинковић, „Женска и родна историја и феминистичка теорија: претпоставке за бављење историјом феминизма у Србији (Југославији) до II светског рата“ Ане Столић и „Феминистичка педагогија и студије књижевности“ Ане Коларић. Тек потом као друго поглавље долазе „Дилеме“, у којима су радови општијег теоријског типа, укључујући и радове уредница зборника: „Чему (још) феминистичка филозофија?“ Катарине Лончаревић, „Феминизам 'у' култури“ Иве Ненић и „Да ли је теорија тешка? Мислити са Џудит Батлер“ Адриане Захаријевић. Уреднице зборника су на тај начин оствариле принципе који су у основи (сваке) феминистичке теорије: принципе дехијерархизације и контекстуалне осетљивости.

Зборник је подељен на осам поглавља и поред поменуто два садржи још и следећа: „Читања и трагови“, „Држава и тржиште“, „Реформа и/или трансформација“, „Расколи и савезништва“, „Изван језика?“, „Сада и овде“. Свако поглавље обухвата између два и четири рада, а њиховим су насловима уреднице не само извеле и истакле метазначања која радове обједињују, већ у многим случајевима поетски сугестивно уоквириле и усмериле читања конкретних чланака. Феминистичка теорија, односно различите феминистичке теорије и на феминизму засновани приступи, нашли су примену у интерпретацији канонских књижевних и ликовних дела (Александар Павловић: „Родно читање српске епике: сексуално насиље као знак рађања нације“; Милан Радовановић: „Слика 'Косовка девојка' Уроша Предића и репрезентација родних разлика“), као и у исправљању последица родно искључивог модела памћења у историји уметности (Емилиа Епштајн: „Трагом Веде Загорац у Музеју афричке уметности“). Они су затим примењени у проучавањима државних економских политика (Јелена Видојевић и Наталија Перишић: „Феминистичка деконструкција и реконструкција државе благостања“, Марина Симић и Иван Симић: „Држава и материнство: (дис)континуитети у политикама јавне бриге о деци у социјалистичкој Југославији и савременој Србији“, Татјана Ђурић Кузмановић: „Феминистичка економија у постсоцијалистичкој Србији – методолошки и контекстуални изазови“), у проучавању закона и права (Драгана Пејовић: „Значај родне перспективе у правној науци“), у анализи маргинализованих друштвених

група (Ана Радојевић: „Проституција као рад и борба за радна права проститутки“) као и оних које то можда више нису (Јелена Зорица Мршевић и Светлана Јанковић: „Утицај феминистичке теорије на учешће жена у оружаним снагама Србије“), у дефинисању мушког насиља над женама (Тања Игњатовић: „Утицај (анти)феминизма на политике и праксе према мушком насиљу против жена – глобална и локална перспектива“), у анализи језичке политике и идентитетских политика уопште (Маргарета Башарагин: „Језик као политичко средство не/дискриминаторне праксе: једно схватање рода у немачком језику“; Смиљана Милинковић и Маја Седларевић: „Употреба матерњег и родно осетљивог језика у професијама“), као и у пољу студија грађанства и солидарности (Меланија Лојпур: „Улога емоција у политикама идентитета“; Јелена Васиљевић: „(Нова) размишљања о солидарности: од етике заједништва до политичког принципа заједнице“, Зорана Антонијевић: „Неколико невидљивих савезника: мушкарци и феминизам у Србији“).

Јелена Васиљевић, ауторка чланка „(Нова) размишљања о солидарности: од етике заједништва до политичког принципа заједнице“, полази од убеђења да свако теоријско промишљање солидарности, а посебно његова претпостављена политичка димензија, мора бити важно и за феминистичку теорију и феминистички активизам. Могло би се рећи да важи и обрнуто: феминистичка теорија је важна за теоријска промишљања у свим другим дисциплинама. То показују и радови у зборнику, будући да се у њима користе управо интердисциплинарни и интерсекционални приступи.

Последње поглавље, симболички и дословно, обраћа се (новом) животу: у њему читамо анализу актуелних феминистичких обрада бајки у (цртаним) филмовима из угла антрополошкиње Ладе Стевановић, затим анализу ликова у савременој књижевности за децу коју спроводе Јелена Стефановић и Саша Гламочник, те анализу самог живљења феминизма из перспективе активисткиње и уметнице Биљане Космогине. То наглашено сада и овде, поред тога што је дато кроз доследну научну анализу женских искустава и феминистичких охрабривања девојчица и жена у уметничким формама, такође представља ангажовани ауторски и уреднички гест – наговештај наде у револуционарну промену (родних) друштвених односа моћи, којој свака феминистичка теорија у крајњој консеквенци треба да послужи.

Stanislava Barać
Institute for Literature and Arts
Belgrade

<https://doi.org/10.18485/knjiz.2019.9.9.12>

Feminism without Borders